

mag. Slovenko Henigman
direktor Združenja za svetovalni inženiring pri GZS in Sloman, d.o.o.

Akademija gradbenih investicij kot eden od korakov na poti k izboljšanju investicijskih dejavnosti

PREDGOVOR

Slovenija se je v zadnjih letih izvila iz gospodarske krize, gospodarstvo ponovno raste, vse od zadnjega četrtertletja 2013 naprej. Stanje se izboljšuje, kar se z zamikom kaže tudi pri aktivnostih na področju investicij. V zadnjem letu podjetja, ki delujejo na investicijah, ugotavljajo povečano povpraševanje po svojih storitvah. Če se je obseg gradbenih del v EU januarja 2018 glede na december 2017 skrčil za 2,1%, se je v Sloveniji izmed vseh držav povečal najbolj in sicer za kar 14,4%. Navedeno je v trendu zadnjega leta, kjer se je v EU obseg gradbenih del povečal za 2,5%, v Sloveniji pa kar za 76%.

Naša praksa v zadnjih 15. letih na področju investicij, ni dobra. Lahko bi rekli, da je celo izrazito slaba. Imamo znatno prevelika investicijska nihanja. Velikemu povpraševanju po gradbenih storitvah do leta 2008 je sledil padec za več kot 50%. Posledice za celotno dejavnost so vidne v propadu podjetij, v odhodu vseh profilov delavcev, ni zagotovljenega zadostnega prenosa znanj, oprema ni bila obnovljena in drugo. Gradbena in investicijska vzporedna panoga so se dobesedno sesule. Navedeno ni nikakršno presenečenje, saj se podjetja, ki delujejo na tem področju niso zmožna prilagajati tako velikim ekstremom, ki so zato za panogo škodljivi, ne omogočajo potrebnega razvoja, posledice pa občuti celotna družba, saj eden od pomembnih stebrov gospodarstva ne deluje in ni dovolj učinkovit.

Po letu 2016 se je ponovno pričel zagon investicij, stanje se izboljšuje. Da bi bil ta zagon čim bolj sistematičen in da bi vzpostavili dolgoročno boljše in stabilno investicijsko okolje ter da ne bi ponovili napake iz preteklosti, smo v Združenju za svetovalni inženiring pri GZS pripravili nekatere predloge aktivnosti.

Že v letu 2014 smo predlagali, da se pri pripravi investicij zagotovi upoštevanje zlatega infrastrukturnega investicijskega pravila, ki pomeni dolgoročno stabilna vlaganja in drsni 6-letni investicijski plan. Na tej osnovi, ki je tudi zakonsko podprta, se lahko od podjetij, ki bodo izvajala projekte javnih investicij, upravičeno zahteva, da se okrepijo z vsemi potrebnimi viri. Tako okrepljena podjetja bodo v stanju zadovoljiti deležnike pri svojem delovanju in slediti zahtevam družbe kot celote. Na področju prometne infrastrukture so plani po navedenem principu pripravljene, slediti pa jim morajo tudi še na drugih področjih kot npr. pri energetski infrastrukturi. Seveda pa se mora okrepiti tudi ustrezno zaupanje, da bodo dane obljube tudi dejansko uresničene.

S svojimi predlogi nadaljujemo in tako je sedaj predlagana ustanovitev Akademije gradbenih investicij, s katero želimo akterjem s področja investicij omogočiti kar se da kakovosten in učinkovit dvig strokovnih kompetenc. Predlagano je usposabljanje preko šestih modulov, v katerih skušamo zagotoviti najbolj kompetentne strokovnjake, ki bodo oblikovali vsebino posameznega strokovnega področja in jo prenašali na slušatelje.

1 Uvod

Pred gospodarsko krizo v letu 2008 je bilo v Sloveniji primerjalno s povprečjem EU nadpovprečno veliko investicij (okoli 30% BDP), v obdobju 2008 - 2016 pa so le-te padle na samo 18% BDP, kar je znatno manj od evropskega povprečja (20-25% BDP).

Zaradi padca investicij je najbolj trpela gradbena dejavnost, katere obseg prodaje se je s 7,5 mrđ EUR znižal na vsega 3,5 mrđ EUR.

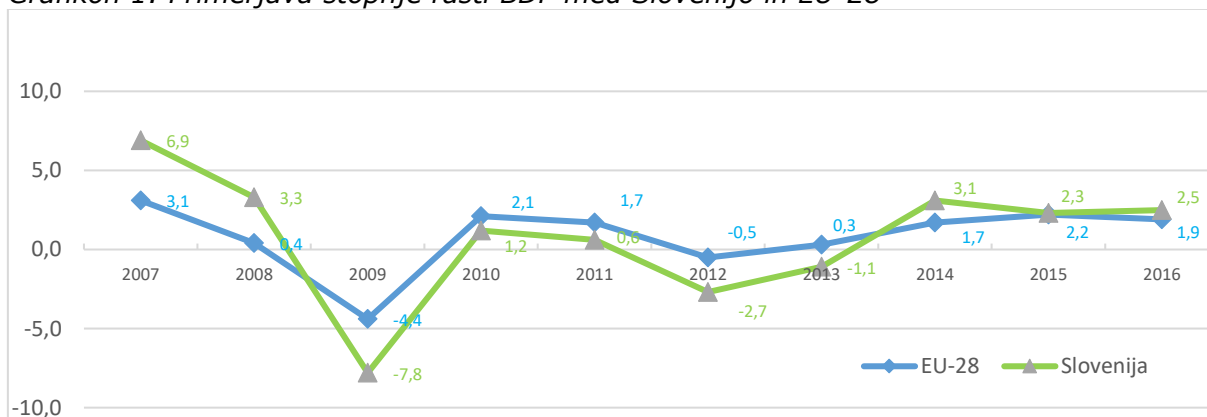
Posledice za dejavnost so se odrazile v propadu velikega števila največjih gradbenih podjetij, v odhodu in zmanjšanju števila kadrov ter v zaustavitvi vlaganj v opremo. Podobno usodo so doživela tudi ostala podjetja, ki so bila odvisna od investicijske dejavnosti.

2 Analiza povezave med splošnim gospodarskim stanjem in stanjem v gradbeništvu, kot nosilcem investicijske dejavnosti

Slovenija je imela do leta 2008 zelo visoke stopnje rasti BDP, s čimer smo zmanjševali razkorak za razvitimi državami.

Po nastopu velike gospodarske krize je naš bruto družbeni produkt (BDP) upadel znatno bolj kot v povprečju EU-28 (grafikon 1) in ponovno smo pričeli zaostajati. Država se je za premoščanje težav pričela intenzivno zadolževati, pri čemer so se najeta posojila v celoti izognila investicijam.

Grafikon 1: Primerjava stopnje rasti BDP med Slovenijo in EU-28

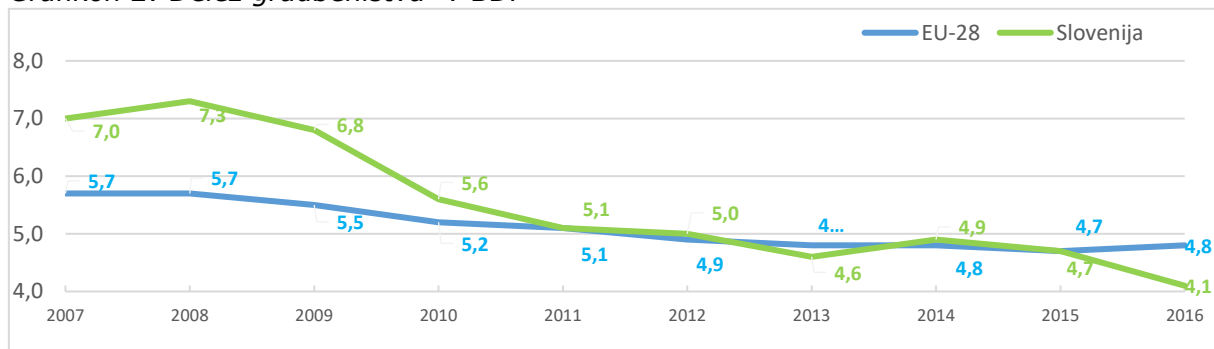

Vir: analitski center GZS

Slovensko gradbeništvo je pred tem in po letu 2000 doživelo velik vzpon in razvoj, ki je bil v veliki meri generiran z intenzivno gradnjo avtocest in druge infrastrukture ter z gradnjo objektov visokih gradenj. V tem času je bil tudi delež gradbeništva v BDP višji od povprečja v EU-28 (grafikon 2). Z nastopom gospodarske krize se je stanje pričelo spreminjati tako, da v obdobju 2011 -2015 v primerjavi z EU-28 beležimo izenačenje deleža gradbeništva v BDP, v letu 2016 pa lahko ugotovimo že 15 % (4,1/4,8) nižji delež gradbeništva v slovenskem BDP glede na povprečje EU-28.

Če v podatkih o deležih gradbeništva v BDP upoštevamo še vse spremljajoče dejavnosti, ki jih poganja gradbena dejavnost, pa se deleži praktično podvojijo. Evropska komisija kot primer namreč govori o 9% deležu gradbeništva v BDP, kar je skoraj dvakratnik uradnega evropskega deleža gradbeništva v BDP, ki je v letu 2016 znašal 4,8% (vir: Handbook for introduction ob BIM by the European Public Sector, EU Commissioner Elzbieta Bienkowska).

Grafikon 2: Delež gradbeništva¹ v BDP

Vir: analitski center GZS

¹ Gradbeništvo je tu definirano kot dodana vrednost podjetij v dejavnosti F-gradbeništvo, Ustvarjena v BDP-ju

Postavlja se vprašanje, kako naprej, se bo razkorak še naprej povečeval ali bomo uspeli zastaviti dolgoročno razvojno politiko delovanja gradbenega sektorja. Dejstvo je, da bi z večjim obsegom investicij v obdobju po letu 2008 lahko ublažili negativni vpliv krize na slovensko gospodarstvo. S tem pa tudi ne bi propadal tako velik del gradbenega sektorja. Stanje v gradbeništvu je kljub trenutno povečanemu obsegu naročil, zaradi opisanega, slabo. Po našem prepričanju se, brez ustreznih sistemskih in organizacijskih ukrepov, stanje ne bo izboljšalo in bomo še naprej improvizirali od ene do druge finančne perspektive in ugotavljali posledice neurejenega stanja.

3 Vloga države pri razvoju dejavnosti gradbeništva

V tržnem gospodarstvu je želja, da se gospodarski subjekti sami razvijajo in, da je pri tem vloga države čim manjša. Postavlja se vprašanje v kolikšni meri to velja za slovensko gradbeništvo.

Gradbeništvo je že v osnovi dejavnost, ki je močno povezana in odvisna od države in javnega sektorja ter njene politike na področju investicij.

Po podatkih Evropske Komisije so države v EU-28 največji posamični naročniki v gradbeništvu, saj povprečno izvedejo okoli 30% vseh javnih naročil. V Sloveniji je delež države veliko večji, kar prikazujemo v nadaljevanju.

Dejavnost gradbeništvo lahko vsebinsko razdelimo na dva glavna sklopa in sicer na infrastrukturo in stavbe. V razpredelnici 1 je prikaz objektov po glavni dejavnosti z navedbo pretežnega investitorja (naročnika).

Razpredelnica 1: Delitev investitorjev pri gradnji objektov v Sloveniji

		Investitor/naročnik		opomba
Infrastruktura	AC	javni		
	državne ceste	javni		
	železnice	javni		
	komunala	javni		
	vode	javni		
	energetika	javni	zasebni	mešano
Stavbe	poslovne stavbe	javni	zasebni	mešano
	šole, bolnice	javni		
	stanovanjski bloki	javni	zasebni	mešano
	industrijski objekti		zasebni	
	manjše stan. enote		zasebni	

Ugotovimo lahko, da je infrastruktura skoraj v celoti v domeni države in da v gradnjo stavb investirata tako javni kot zasebni sektor.

V letu 2016 je bilo po podatkih ZGIGM - GZS na infrastrukturi in pri stavbah od vseh investicij, ki so znašale 1,5 mrd EUR, več kot 1 mrd EUR investiranega s strani države. V Sloveniji je torej delež, ki ga naroča država, veliko večji oziroma celo dvakrat večji kot v EU-28. Navedeno je po naši oceni posledica velikega dela inštitucij (promet, energetika, šolstvo, zdravstvo...), ki so v 100% lasti države.

Evropska komisija v svoji analizi stanja gradbeništva v EU-28 ugotavlja, da je stanje v panogi zaskrbljujoče, saj je produktivnost v zadnjih 20. letih zrasla samo za 1%. In ker so države v članicah EU največji posamični naročnik, imajo tudi veliko odgovornost za vzpostavitev systemskega okvira, ki bo panogi omogočil razvoj in dolgoročno preživetje.

Kaj pa v Sloveniji? Da bi lahko gradbeništvo v Sloveniji ponovno stopilo v korak z razvitimi, je potrebnih vrsta aktivnosti, pri čemer ni dovolj, da se razvitim samo približamo, ampak moramo skupaj v koraku z njimi sodelovati pri prihodnjem razvoju gradbene panoge, saj bomo sicer še bolj zaostali. Podatki EK o produktivnosti v gradbeništvu nakazujejo, da je celotna evropska gradbena panoga v izrazitem zaostanku za ostalimi industrijskimi sektorji in zato posamezne države sprejemajo ukrepe za dvig produktivnosti. Slovenija, ki je bila pred desetletjem glede uporabe gradbenih tehnologij in organizacije dela v celotni verigi blizu vodilnim državam, pa je v zadnjih 10. letih izrazito nazadovala. Zato imamo dvojno nalogo, da nadomestimo zaostanek ob sočasno pospešenem evropskem razvoju.

Razlogi za slabo stanje v slovenskem gradbenem sektorju v zadnjih letih so po našem mnenju predvsem naslednji:

- Nesprejemljivo nizek nivo cen, ki ne vključuje stroškov razvoja.
- Propad velikega števila podjetij in to največjih ter tudi tehnološko najbolj razvitih in organiziranih.
- Izguba delovnih timov in strokovnjakov.
- Strah naročnikov pred odločitvami in inovativnimi rešitvami, kar je posledica ostrih medijskih in političnih stališč, ki so povsem ustavila prizadevanja s strani izvajalcev, saj tudi dobri razvojni in tehnološki predlogi niso bili niti sprejeti, še manj pa, da bi zato izvajalci v fazi javnega naročanja pridobili kakršnokoli konkurenčno prednost.
- Panoga je brez ugleda, medijsko slabo prikazana.

Posledično je razvoj počasen, okrnjen ali ga ni. Mladi se kot prikazano v grafikonu 14 za študij gradbeništva v zadnjih letih niso odločali, znatni del od sicer maloštevilnih diplomantov gradbeništva pa je odšel v tujino. V podjetjih vzpostavljene strokovne skupine so se razbile, številni strokovnjaki pa so odšli na druga področja ali delujejo v malih gospodarskih družbah in inženiringih, katerih število se je zato v kriznih časih močno povečalo.

Zeleno javno naročanje ni zaživelo, tudi smernice za javno naročanje arhitekturnih in inženirskih storitev ali za naročanje gradenj se ne uporabljajo in so bolj želje podjetij in posameznikov kot dejanska praksa.

Rezultat je še vedno nizek nivo cen, ki ga ugotavljamo v obravnavanem obdobju do konca leta 2016. Posledično je dodana vrednost v panogi med najnižjimi v gospodarstvu, plače so slabe in dejavnost se nikakor ne more odlepiti od dna.

Vse navedeno se kaže tudi v tem, da je dejavnost investiranja in gradenj na nivoju države razcepljena med številna ministrstva (MGRT, MOP, MZI, MJU), nobeno med njimi pa se z investiranjem ne ukvarja na sistemskem in strokovno primernem nivoju.

4 Stanje podjetij in ustanov v gradbenem sektorju

Gradbeni sektor vključuje gradbena podjetja ter v veliki meri tudi podjetja svetovalnega in izvedbenega inženiringa. V nadaljevanju opisujemo stanje v navedenih treh področjih, pretežno vezanih na gradbeništvo, v obdobju 2007 – 2016.

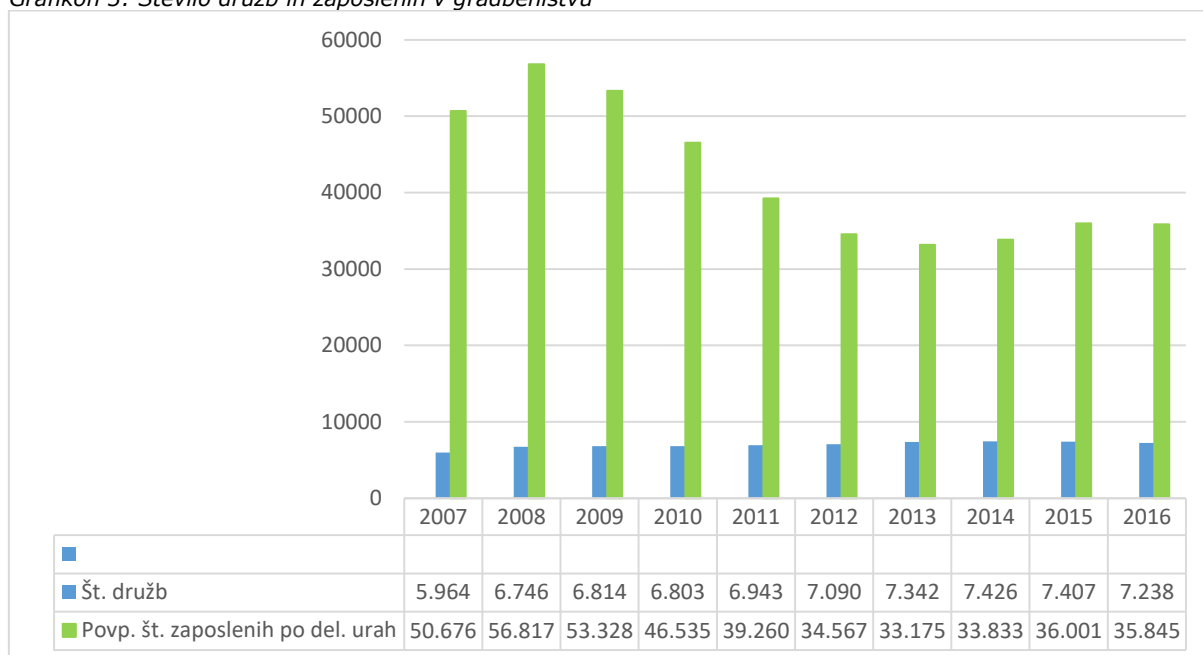
4.1 Gradbena podjetja

Izjemno velik investicijski cikel v obdobju do 2008 je omogočil velik vzpon gradbenih podjetij, ki pa so bila v ekonomskem pogledu ves čas na robu obstoja, saj so bila močno zadolžena in so lahko delovala samo s pridobitvijo novih projektov, ki so bili uporabljeni za financiranje prejšnjih. Do tega je po našem mnenju prišlo, ker so podjetja za pridobivanje del, posle v povprečju izvajala na razmeroma nizkih cenovnih nivojih, ki včasih niso pokrivali niti lastne cene. Seveda so bili posamezni projekti tudi dobičkonosni, vendar se je potrebno zavedati takratnega stanja. Intenzivna gradnja je zahtevala visoke stroške tako pri nabavi opreme, katere cena je bila zaradi ekspanzije v svetu zelo visoka, kot pri plačilu delovne sile, ki jo je že tako primanjkovalo. Močno negativen vpliv na poslovanje podjetij pa sta imela tudi privatizacija podjetij s strani vodilnih posameznikov in posledice kartelskega povezovanja, ki je okrnil ugled dejavnosti.

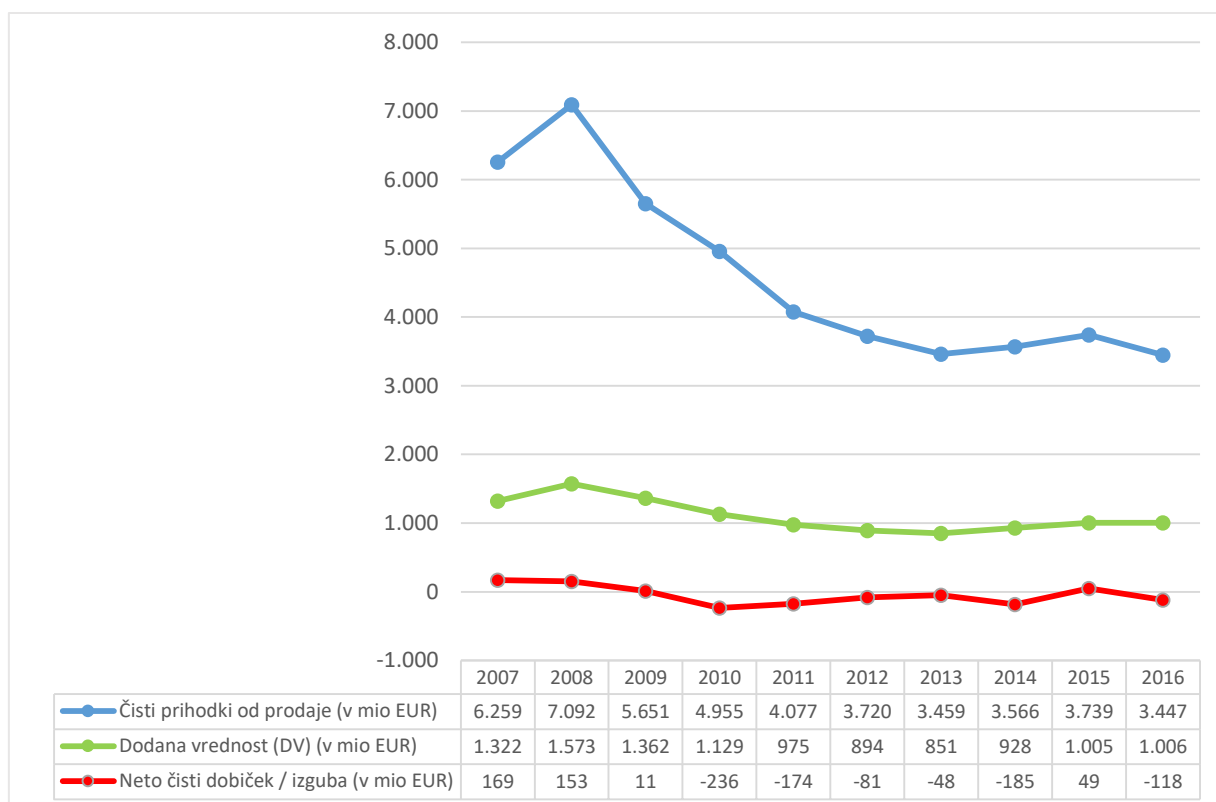
Velik padec investicij po letu 2008 je zato zaradi slabe kondicije gradbenih podjetij v nekaj letih povzročil izjemen komaj predstavljen propad 23 izmed prvih 30 največjih podjetij v državi. Panoga gradbeništva, ki je bila tedaj na tehnično in organizacijsko zavidljivem nivoju, se je dobesedno sesedla, saj ni preživelo niti eno od največjih podjetij, ki so kreirala razvoj panoge.

Posamezni kazalci stanja (delež družb in zaposlenih, prihodki in rezultati poslovanja) so prikazani na grafikonih št. 3 in 4. Delež zaposlenih v gradbeništvu se je znižal za 30%, od prejšnjih 50 tisoč na sedaj komaj dobrih 35 tisoč zaposlenih. Čisti prihodki od prodaje so padli za več kot 50%, od približno 7 mrd EUR na manj kot 3.5 mrd EUR. Čisti dobiček vseh podjetij je bil v zadnjih sedmih letih negativen, skupna izguba je v tem obdobju narasla na kar 460 mio EUR.

Grafikon 3: Število družb in zaposlenih v gradbeništvu

Grafikon 4: Prihodki, dodana vrednost in dobiček (izguba), v mio EUR

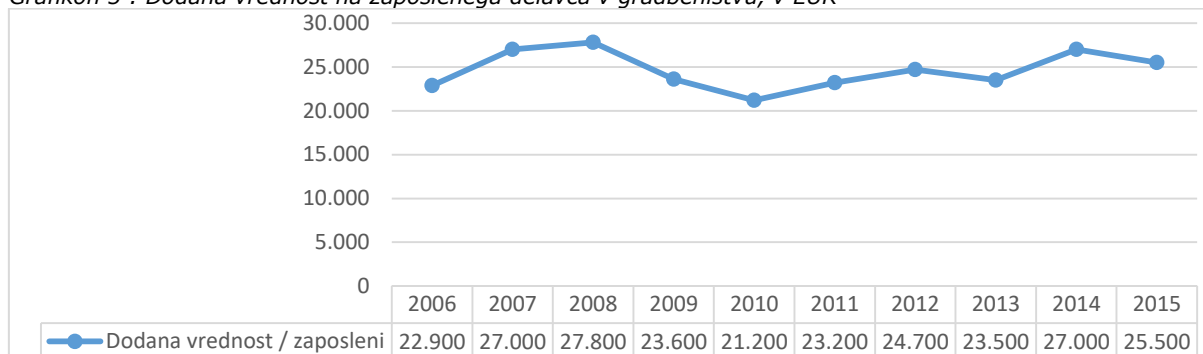

Pozitivna kazalca v obravnavanem obdobju sta dvig dodane vrednosti z 21.200 EUR na 27.000 EUR in povečanje števila družb s 5.964 na 7.238 (grafikon 3).

Povečanje števila podjetij je posledica ustanavljanja novih podjetij zaradi izgub delovnih mest, kar ni nujno pozitivno.

Povečanje dodane vrednosti na zaposlenega (grafikon 5) v obdobju med 2010 in 2014 za 15% je pozitivno, vendar ostaja še vedno na zelo nizkem nivoju in je predvsem posledica zmanjšanja števila zaposlenih v branži. V zadnjih dveh letih je dodana vrednost ponovno upadla, pri čemer je dodatni problem, da že več kot 72% dodane vrednosti predstavlja strošek plač. Pri državah z razvitim gradbeništvom je ta delež okoli 65% ali manj.

Grafikon 5 : Dodana vrednost na zaposlenega delavca v gradbeništvu, v EUR

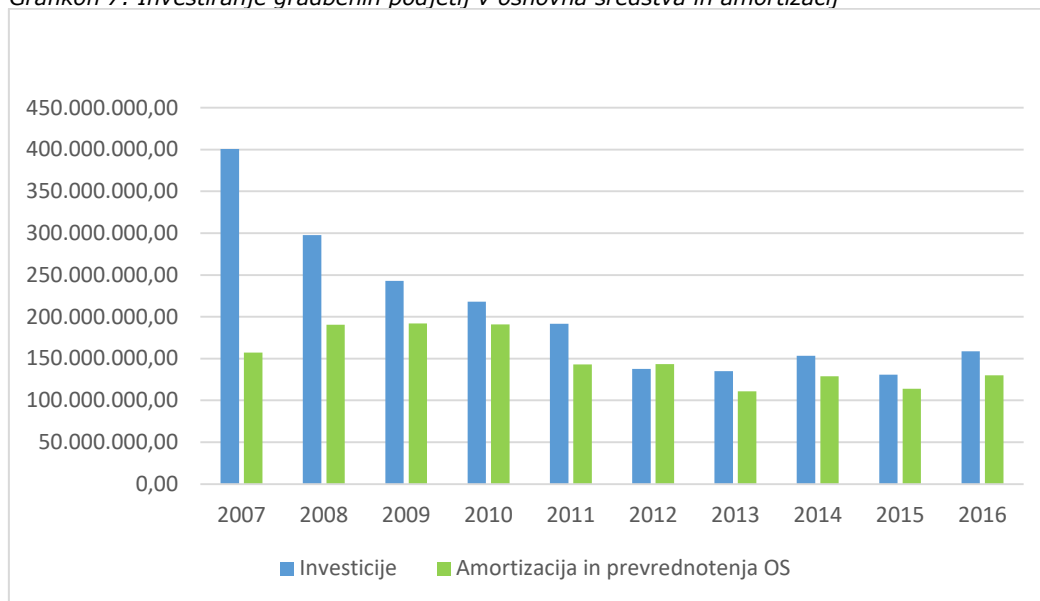
Podpovprečna razvitost slovenskega gradbeništv v EU se kaže tudi v primerjavi dodane vrednosti slovenske gradbene panoge, kjer zasedamo 19. mesto (grafikon 6), kar je slabše od povprečnega BDP, ki ga s 16. mestom dosega Slovenija.

Grafikon 6: Dodana vrednost na zaposlenega delavca v gradbeništvu v EU-28, v letu 2015

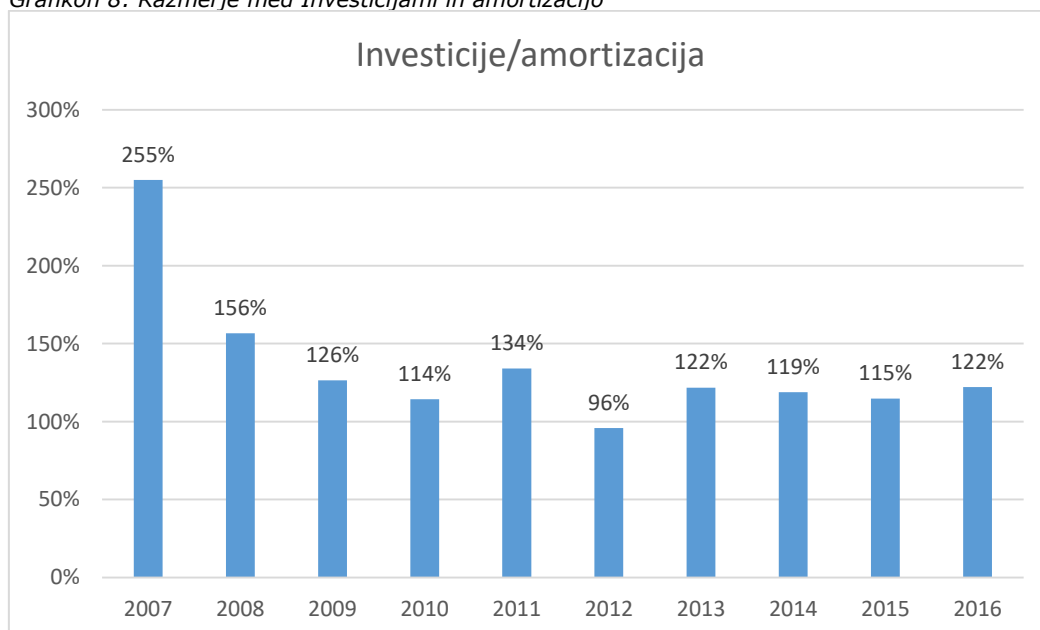

Gradbena podjetja manj investirajo in imajo nizke amortizacije (grafikona 7 in 8).

Grafikon 7: Investiranje gradbenih podjetij v osnovna sredstva in amortizacij

Grafikon 8: Razmerje med Investicijami in amortizacijo

Kljub temu, da je dodana vrednost v gradbeništvu ostala na zelo nizkem nivoju, se je stanje v podjetjih stabiliziralo, podjetja so predvsem manj zadolžena in s tem bolj robustna, vendar s posledicami. Malo se vlaga v osnovna sredstva in opremo ter seveda v kadre, ki so slabo plačani, panoga pa se vedno bolj kaže kot neperspektivna.

Ne glede na opisano se boljša kondicija panoge ugotavlja tudi preko Altmanovega ali Z-Score modela (grafikon 9), katerega osnova je v uporabi petih različno ponderiranih kazalnikov (obratni kapital/aktiva, zadržani dobički/aktiva, EBIT/aktiva, kapital/obveznosti, prodaja/aktiva). Po modelu spada dejavnost gradbenišтва med storitvene dejavnosti.

Ocena podjetij v Altmanovem modelu kaže, da se je do leta 2010 stanje slabšalo in je bilo zelo kritično, po propadu velikega dela največjih podjetij pa so preostala pričela izboljševati povprečno stanje. Stanje v dejavnosti se je po naši oceni izboljšalo predvsem zaradi propada prezadolženih velikih gradbenih izvajalcev. Druge morebitne bistvene razlike bi bilo potrebno še bolj poglobljeno preučiti.

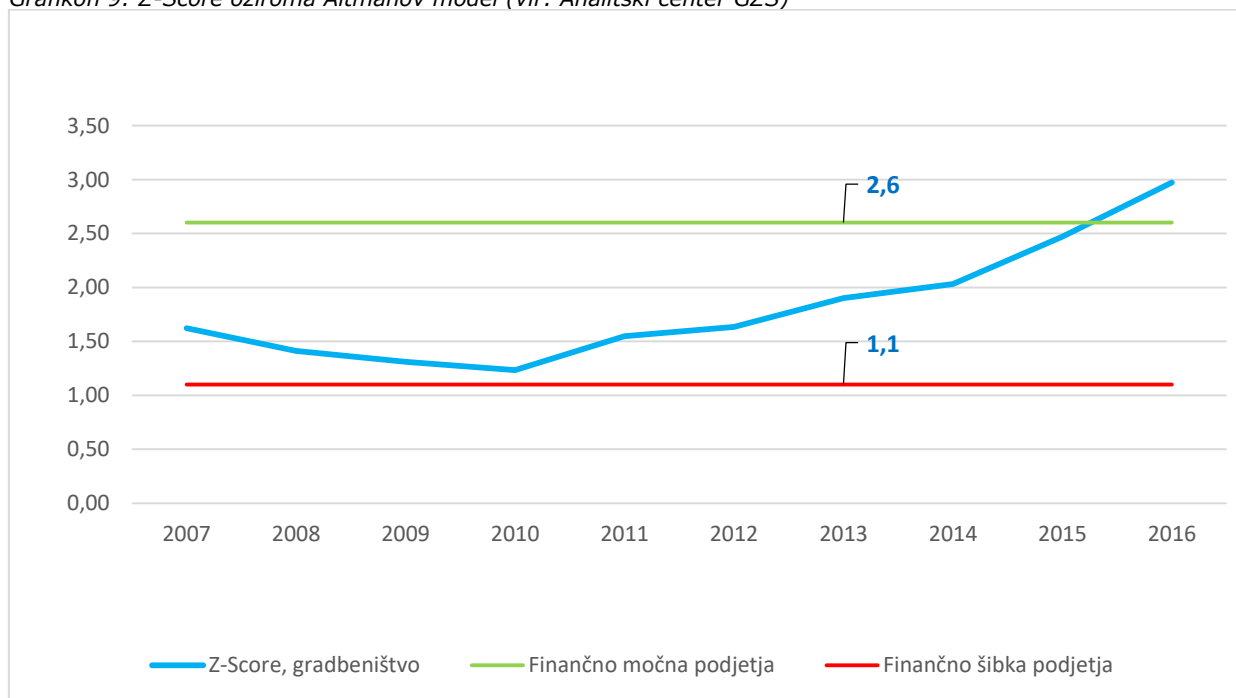
Iz grafikona 9 bi torej lahko zaključili, da so podjetja v letih 2015 in 2016 dosegla finančno stabilnost in so sedaj v dobri kondiciji.

Postavlja se vprašanje ali so naši zaključki ustrezni, oziroma ali je Altmanov model primeren za opis gradbene dejavnosti v Sloveniji.

Ne glede na izboljšano ekonomsko stabilnost panoge pa ostaja izgubljeno obdobje zadnjih let in potrebno se je zavedati, da panoga po celi vrsti kazalcev deluje na nizkem, podpovprečnem nivoju. Propadlo veliko število usposobljenih timov, izgubilo se je veliko tradicije in znanja. Potrebno se je zavedati, da gre za kompleksno in zahtevno dejavnost, ki je ni moč ponovno na hitro vzpostaviti. Poleg tega, da so propadli največji gradbeni izvajalci, so se izgubile reference, ni dovolj prenosa znanj starejše generacije na mlajše, opustila so se uveljavljena interna šolanja v podjetjih, izgubil se je tehnološki razvoj in priprava dela. Zaupanje med udeleženci v panogi je na nizki stopnji.

Na dejavnost je zato nujno potrebno gledati celovito in se zavedati težav, ki so posledica številnih med seboj prepletenih vzrokov, ki jih je potrebno sistematično odpraviti.

Grafikon 9: Z-Score oziroma Altmanov model (vir: Analitski center GZS)

Obrazložitev

RAZREDOV TVEGANJA Z-Score modela za ostala – storitvena podjetja

- Finančno močna podjetja imajo Z vrednosti preko 2,6
- Podjetja v resnih težavah (nevarnost insolventnosti) imajo z-vrednosti pod 1,10
- Podjetja med 1,11 in 2,59 – siva cona

Altmanov model ali Z-Score sistem je bil kot metodologija razvit v ZDA leta 1968 in kasneje tudi testiran. Ugotovljeno je bilo, da je vrednost v nižji coni povezana z 72-odstotno verjetnostjo, da bo podjetje v naslednjih dveh letih končalo v insolventnem postopku. Testiranja za Slovenijo ni bilo opravljenega. Prav tako se slovenska insolventna zakonodaja razlikuje od ameriške. Vseeno lahko vidimo jasno korelacijo med rezultati Z-Score in ostalimi kazalniki zadolženosti. Model je manj uporaben pri majhnih podjetjih in podjetjih iz finančne dejavnosti, prav tako je smiselna uporaba dveh verzij, za industrijo in za storitvena podjetja.

Izzivi v podjetjih gradbenega sektorja so predvsem naslednji:

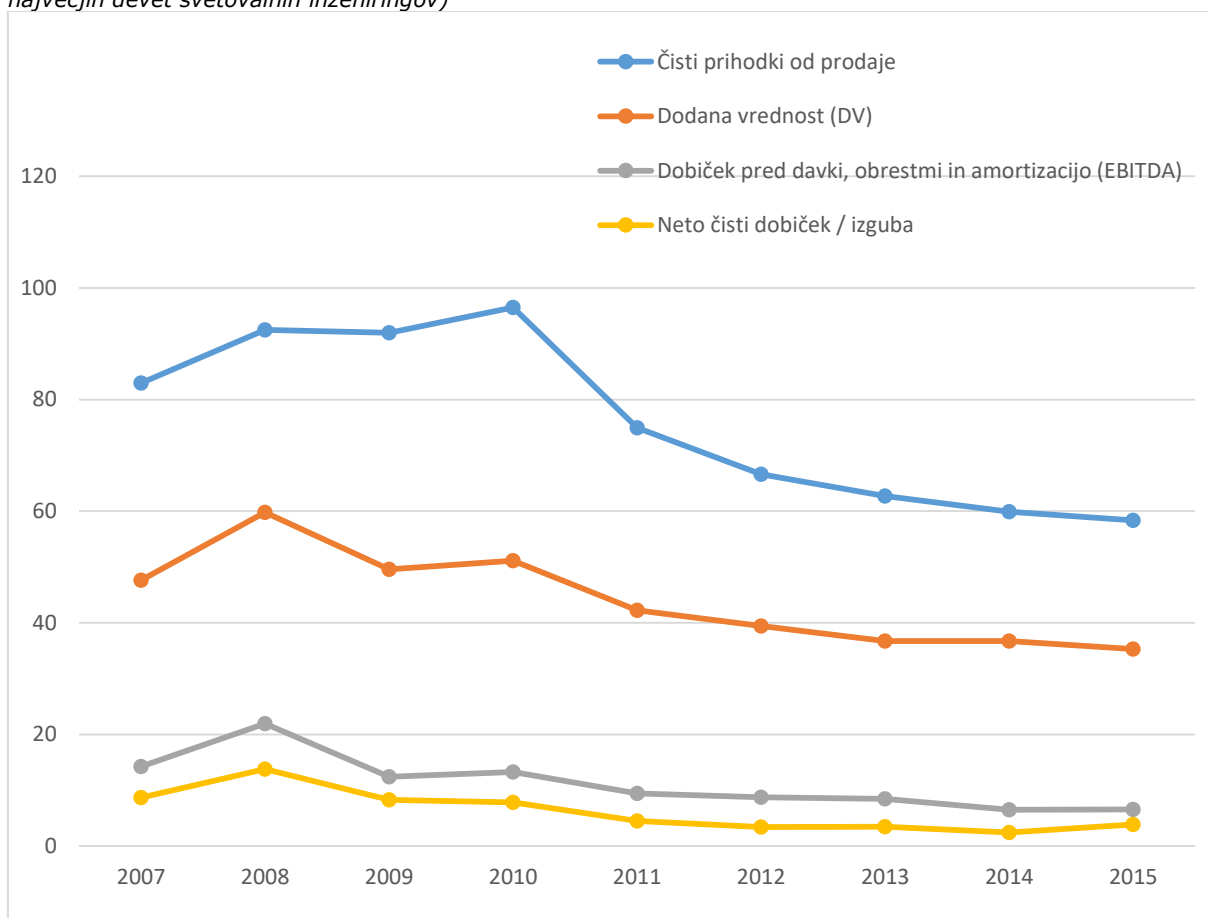
- Doseči višjo dodano vrednost, tako da bo možen dolgoročen razvoj panoge.
- Vzpostaviti moderne organizacijske oblike, ki bodo pokrile vse potrebne procese od priprave dela, analitike in razvoja ter zagotavljanja in kontrole kakovosti.
- Pridobivati nove reference tako v okviru posameznih podjetji kot združeno na skupnih nastopih z domačimi in tujimi podjetji.
- Prilagoditev na projektiranje in izvedbo po BIM-u oziroma digitalizacija procesov.
- Tehnološki razvoj, nabava nove moderne opreme in strojev.
- Pridobivanje in usposabljanje kadrov na vseh nivojih.
- Internacionalizacija in nastop na tujem trgu, za kar pa je potrebno medsebojno sodelovanje in povezovanje.

Vsak od opisanih izzivov je lahko zgodba zase. Dejstvo pa je, da podjetja sama teh korakov niso v stanju izvesti. Potrebno je sodelovanje tako na nivoju podjetij in družb kot ostalih institucij, kot so izobraževalne ustanove in univerze, organizacije civilne sfere in predvsem državni organi in naročniki. Predvsem slednji imajo največjo moč pa tudi odgovornost, saj imajo v rokah projekte in investicijska sredstva.

4.2 Podjetja svetovalnega inženiringa

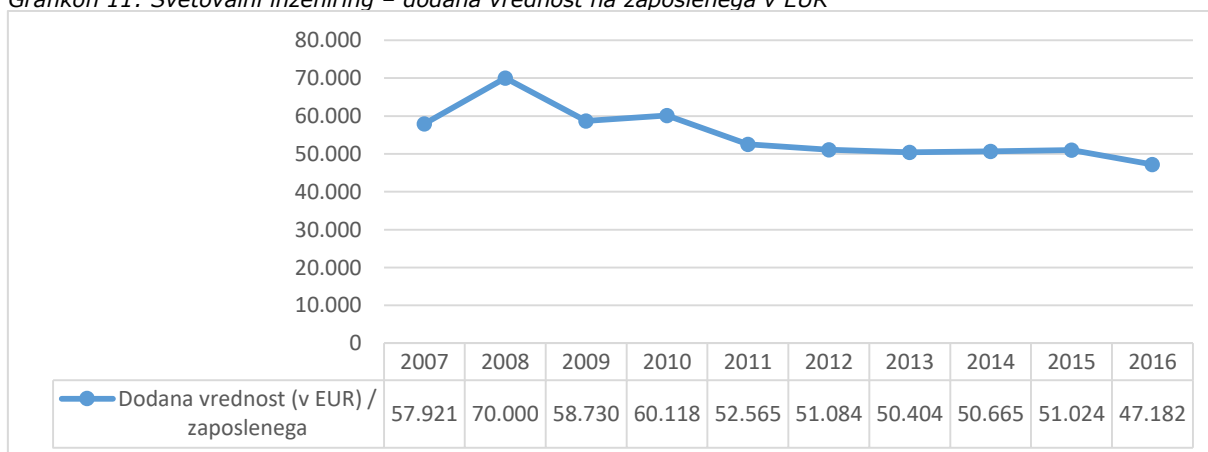
V podjetjih **svetovalnega inženiringa** se je kriza odrazila drugače, kot pri gradbenih izvajalcih, saj podjetja niso bila zadolžena in niso propadla. Posledice slabega stanja so pri njih tako predvsem pri zmanjševanju števila zaposlenih in pri zaustavitvi vlaganj v kadre in razvoj. Teh vlaganj pri svetovalnih inženiringov, ki pokrivajo dejavnosti umeščanja v prostor, projektiranja, nadzora, vodenja investicij, izdelave strokovnih nalog in drugo v tem obdobju praktično ni bilo. Pri največjih 9. družbah svetovalnega inženiringa je bilo ugotovljeno, da so se jim prihodki skoraj razpolovili, dodana vrednost je močno upadla, že leta pa imajo negativen trend tudi doseženi dobički, kar je prikazano v grafikonu 10.

Grafikon 10: Svetovalni inženiring - Prihodki, dodana vrednost in dobiček (izguba), v mio EUR (podatki za največjih devet svetovalnih inženiringov)

Trend dodane vrednosti na zaposlenega (grafikon 11) je na področju svetovalnega inženiringa negativen od leta 2008, dodana vrednost je upadala za 48% s 70.000 na 47.182 EUR. V dejavnosti so zaposleni pretežno inženirji, katerih delo je ključno za razvoj celotne investicijske panoge. Opisan trend je zaskrbljujoč in za seboj pušča tudi močne posledice kot so, odhod številnih inženirjev v druge branže in tujino in s tem izguba pomembnega potenciala za delovanje in razvoj dejavnosti.

Grafikon 11: Svetovalni inženiring – dodana vrednost na zaposlenega v EUR

4.3 Podjetja izvedbenega inženiringa

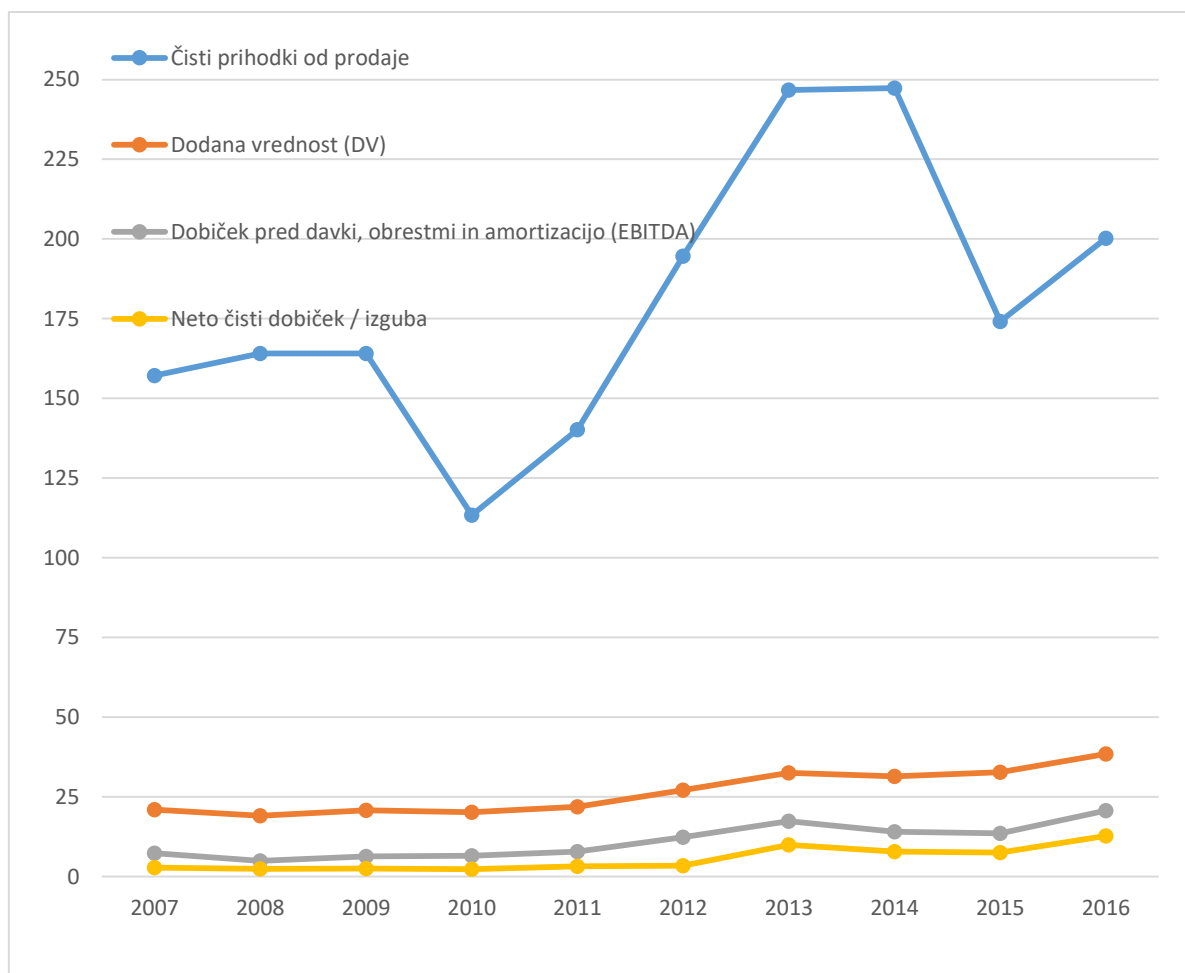
Edini pod sektor gradbeništva, ki ni upadel v času krize, oziroma se je precej okrepil, je področje izvedbenega inženiringa. Ta podjetja so v določeni meri nadomestila težave oz. finančne nezmožnosti gradbenih izvajalcev in se bolj od ostalih uspešno usmerila tudi na tuje trge.

Navedeno je prikazano v grafikonih 12 in 13, ki zajema sedem večjih izvedbenih inženiringov.

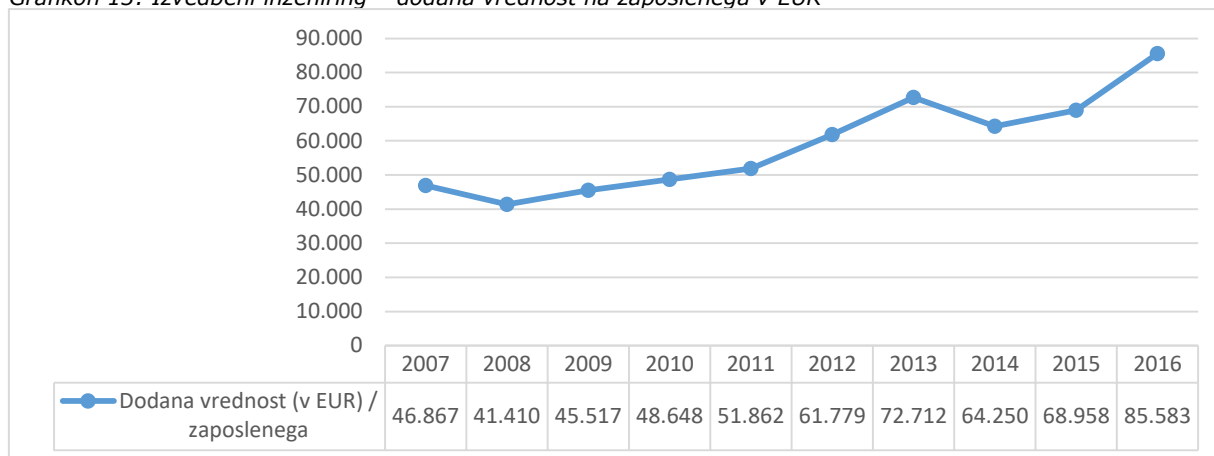
Ugotovimo lahko, da so izboljšave prisotne v vseh kategorijah izvedbenih inženiringov, pri čemer se je dodana vrednost na zaposlenega več kot podvojila s 41.410 EUR v letu 2008 na 85.382 EUR v letu 2016, kar pomeni dvig za 106%.

Seveda boljše stanje pri izvedbenih inženiringih ne pomeni rešitev gradbeništva, saj ta pod sektor ne zaposluje znatnega dela kadrov, deluje pretežno brez lastne operative in s tem ne omogoča pomembnejšega razvoja.

Grafikon 12: izvedbeni inženiring - Prihodki, dodana vrednost in dobiček (izguba), v mio EUR (podatki za največjih sedem izvedbenih inženiringov)

Grafikon 13: Izvedbeni inženiring – dodana vrednost na zaposlenega v EUR

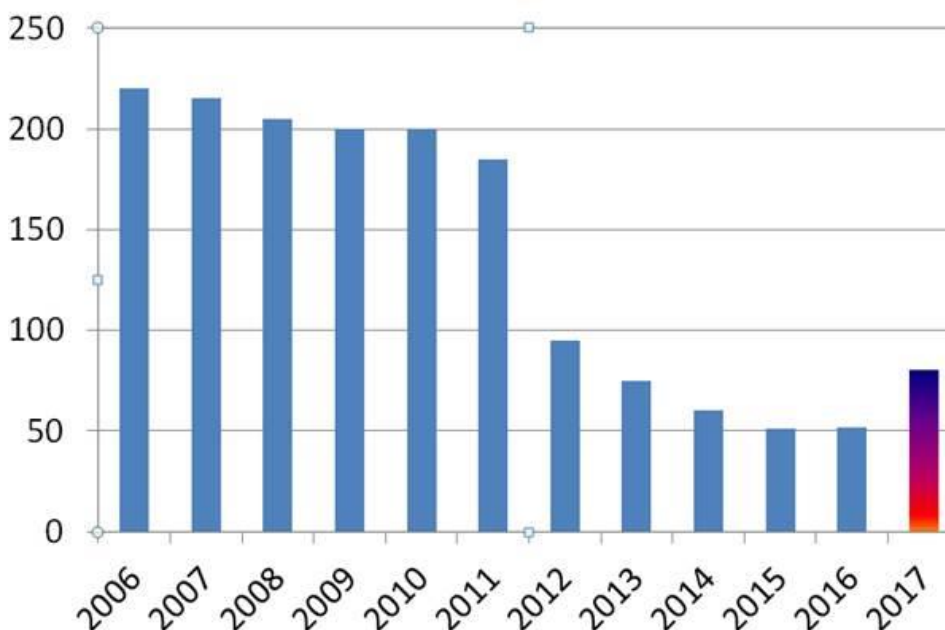

4.4 Izobraževalne ustanove - univerze

Pri ostalih spremljajočih dejavnostih lahko podobno kot za večji del panoge ugotovimo, da se je stanje poslabšalo.

Kot primer lahko navedemo šolstvo, kjer se je vpis na gradbene in gradbeništvo vzporedne programe znižal na najmanjšo možno raven, kar je prikazano v grafikonu 14. Z napovedjo po povečanem investicijskem ciklusu je bil v letu 2017 dosežen preobrat, kar nakazuje spremembe v pravo smer. Močno upamo, da se bo trend nadaljeval in stabiliziral.

Grafikon 14: Vpis študentov na UL-fakulteta za gradbeništvo in geodezija Vir: UL FGG

4.5 Odhodi gradbenikov v tujino

V zadnjih letih je bilo opazno tudi odseljevanje velikega dela slovenske aktivne populacije v tujino. V obdobju med 2010 in 2016 se je povprečno letno odselilo okoli 9.000 delovno aktivnih prebivalcev. Po dostopnih podatkih Sursa lahko ugotovimo, da je približno 10% populacije, ki je odšla, s področja gradbeništva, pri čemer je približno po ena tretjina z

osnovnošolsko, srednjo in visokošolsko izobrazbo. Med slednjimi je odšlo še posebej veliko diplomantov, ki so odšli takoj po končanem študiju.

Na osnovi dostopnih podatkov ocenjujemo, da je v zadnjih 5. letih Slovenijo zapustilo več kot 1000 gradbenikov, od tega veliko inženirjev.

5 Predlogi za izboljšanje stanja – UKREPI

Po dolgih letih životarjenja gradbenega sektorja so se investicije v letu 2017 končno pričele krepiti. S ciljem, da se zagotovi čim bolj učinkovita izvedba projektov in gradbeništvu ter spremljajočim dejavnostim omogoči večjo dolgoročno stabilnost, predlagamo, da se izvede nekatere aktivnosti, kot so:

- a. Uvedba ministrstva oz. vladnega resorja za gradbeno dejavnost ali investicije
- b. Uvedba zlatega investicijskega pravila in skrbništvo nad njim
- c. Ustanovitev šole za izvajanje investicij in gradenj pri CPU na GZS.

Ad. a Uvedba ministrstva za gradbeno dejavnost ali investicije

Večji del investicij je javnih. Zato se tako kot v večini zahodnih držav pri enem od ministrstev vzpostavi direktorat za gradbeništvu. V njem se vzpostavi jedro kompetentnih strokovnjakov. Navedeno je moč vpeljati pri enem od prej navedenih ministrstev, ki bi tudi v imenu vseboval gradnjo ali gradbeništvu.

Podobna ministrstva imajo kot primer na Hrvaškem (»Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja«) ali v Nemčiji (»Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit«).

Naloga imenovanega direktorata bi bila koordinirati dejavnost, kar pomeni skrbništvo nad zakonodajo, regulativo in jasne usmeritve državnim naročnikom. S takšnim koordiniranim pristopom bi bili ustvarjeni pogoji za bolj stabilno delovanje in razvoj panoge.

Ad. b Uvedba zlatega investicijskega pravila in skrbništvo nad njim

Zlato investicijsko pravilo pomeni planiranje, ki zagotavlja stabilnost obsega investiranja. Za državne investicije (že uvedeno za prometno infrastrukturo pa našem predlogu), se naj uvede 6 letni plan investicij, ki je drsni, kar pomeni, da imamo vedno na voljo 6 letni plan investicij. Ob tem je potrebno zagotoviti, da so spremembe obsega investicij med posameznimi leti v okviru največ 10% obsega iz predhodnega leta.

V sestavi ministrstva ali preneseno na GZS se zagotovi spremljanje realizacije po tako pripravljenih planih.

Ad. c Ustanovitev šole za izvajanje investicij in gradenj pri ZSI na GZS

Deset let padanja investicijskih aktivnosti je povzročilo veliko pomanjkanje znanj pri izvedbi investicij. Uspešne delovne skupine v podjetjih so se razbile, del strokovnjakov se je upokojil, veliko mladih pa je odšlo v tujino. Obseg znanj in veščin je upadel.

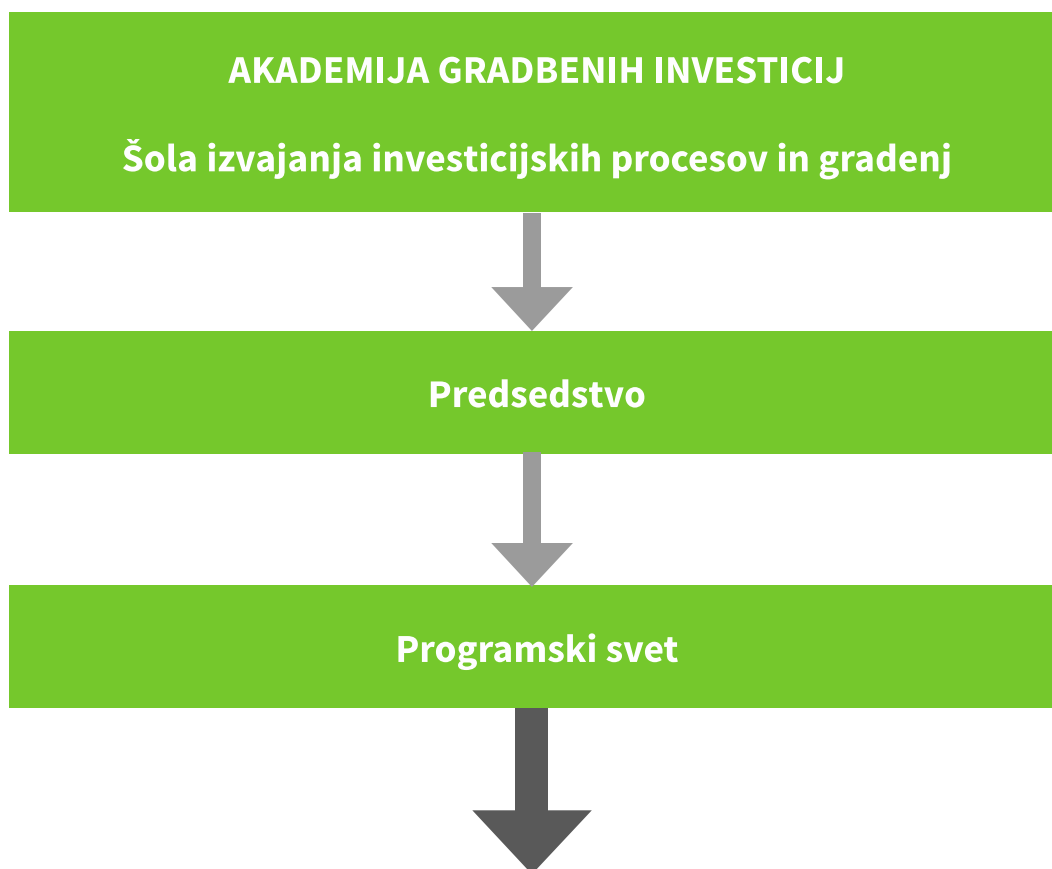
Na drugi strani se svet vrti z vedno višjo hitrostjo. Razvoj na področju novih tehnologij in materialov je hitrejši kot kdaj koli prej. Potrebno je hitro in nenehno prilagajanje ter razvoj, ki so mu lahko dorasli samo nadpovprečni in zelo izobraženi kadri, ki so dobro vodeni.

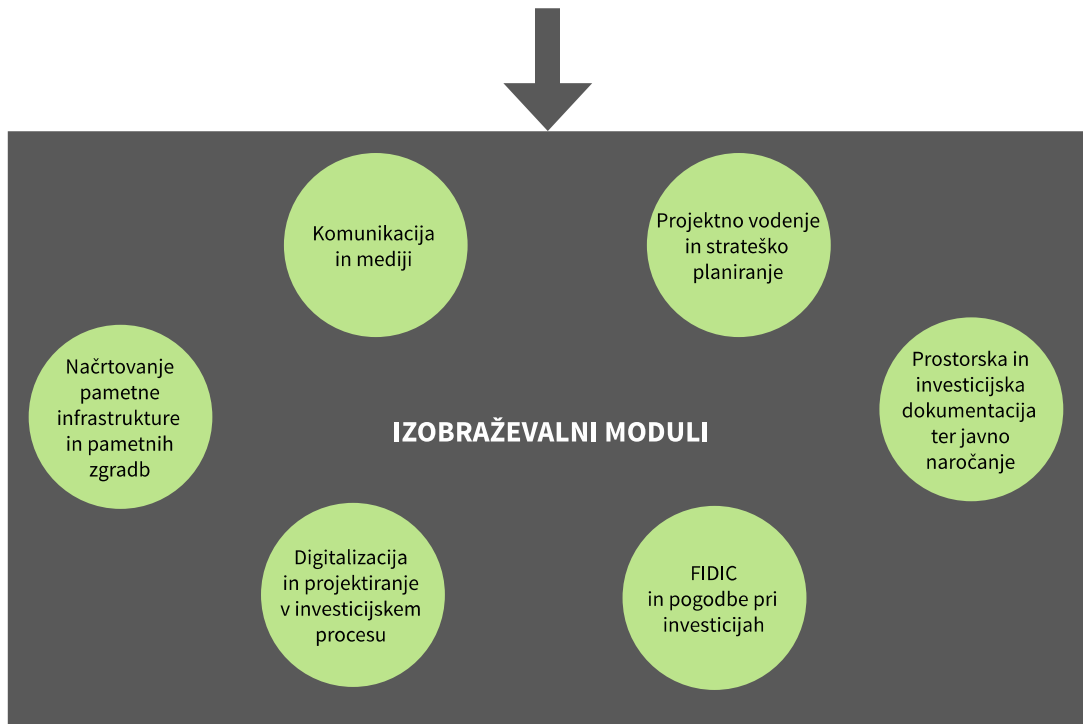
Da bi nadoknadili zamujeno in se odzvali na nove izzive v svetu smo na Združenju za svetovalni inženiring (ZSI) v sodelovanju Zbornice za gradbeništvo (ZGIGM) in Združenja za inženiring (ZING) ter Centra za poslovno usposabljanje (vsi pri GZS) oblikovali nov program izobraževanja in usposabljanja z naslovom: **AKADEMIJA GRADBENIH INVESTICIJ (AGI) - Šola za izvajanje investicijskih procesov gradenj**. Program je v postopku verifikacije na pristojnem Ministrstvu in ga bo možno absolvirati v dveh mesecih po en dan na teden.

Prepričani smo, da bo takšen poglobljen in kvaliteten program pomagal pri bolj učinkoviti organiziranosti v podjetjih in pri izboljšanju kakovosti izvajanja investicij. Z izvedbo bomo pričeli takoj, ko bo to mogoče.

Organizacijska struktura in izobraževalni moduli AGI so razvidni iz grafikona 15.

Grafikon 15: Organizacijska struktura AGI-Šola za izvajanje in vodenje investicij gradenj, vir: ZSI pri GZS

6 Zaključek

Investicije, gradbeništvo in njegove spremljajoče dejavnosti so bile v zadnjem desetletju odrinjene in v določenem delu družbe tudi stigmatizirane.

Slovenska investicijska dejavnost in gradbeništvo sta že dokazala svojo sposobnost pa naj gre za energetske projekte (gradnja elektrarn na spodnji Savi ali obnova Dravskih elektrarn), projekte prometne infrastrukture (avtocestni program) in številne uspešno dokončane projekte stavb, industrijskih objektov in drugo. Ne glede na to, da so to projekti »preteklosti«, so pridobljene dragocene izkušnje in znanje. Žal nam v času največje krize v samostojni državi tega potenciala ni uspelo izkoristiti. Celo nasprotno, ker so bile investicije zaustavljene, je bila tudi kriza večja.

S povečanjem investicij, ki se že dogajajo in krepijo, z vzpostavitvijo novih in rastjo manjših podjetij, se lahko vzpostavi okolje za večjo stabilnost gradbene panoge in spremljajočih dejavnostih. Ob tem je pomembno, da se ustvarijo pogoji za dolgoročno stabilno okolje. In takšna sprememba se ne bo zgodila sama od sebe. Potrebna je vzpodbuda, potrebne so aktivnosti podjetij, akademske sfere in strokovnih združenj. Potrebna je pozitivna vloga največjega naročnika, države, ki jo predstavljajo javni naročniki. Prav slednji so najpomembnejši člen za ponovni razvoj dejavnosti, saj imajo v rokah projekte in sredstva, s čimer lahko podajo zahteve do udeležencev v panogi.

Poleg zagotovitve stabilnega financiranja in dolgoročnih projektov (zlato investicijsko pravilo) je potrebno ustvariti pogoje za povrnitev zaupanja, da bi podjetja ponovno pričela z vlaganji, zaposlovanjem, izobraževanjem in ostalo. Pričakovati, da bodo sama od sebe pričela z velikimi vlaganji brez ustreznih garancij, da bodo šli projekti dejansko v realizacijo, bi bilo iluzorno. Pred propadom gradbenega sektorja je bilo veliko obljub, ki pa se niso uresničile.

Viri:

- AGI, akademija gradbenih investicij, ZSI-GZS, 2018
- Reformkommission Bau von Grossprojekten, endbericht, BVDI
- Handbook for the Introduction of Building Information Modelling by the European Public Sector, EU BIM task Group
- Stufenplan Digitales Planen und Bauen, BVDI
- BIM – Building Information Modeling
- Podatki Analitskega centra GZS, 2017
- UL FGG, Vpis študentov na UL-fakulteta za gradbeništvo in geodezija, 2017
- DELO, Svet kapitala, petek 25. avgust 2017, Selitve
- Podatki s spleta